

اقتصاد اخلاقی و سیر اندیشه های اقتصادی

نویسندگان:

پرفسور احمد جعفری صمیمی

(استاد گروه اقتصاد دانشگاه مازندران)

احمد چهارقانی

(کارشناس ارشد اقتصاد دانشگاه مازندران)

۱۳۹۱

سرشناسه	جعفری صمیمی ، احمد، ۱۳۳۱
عنوان و پدیدآور	اقتصاد اخلاقی و سیر اندیشه های اقتصادی/نویسندگان: پرفسور احمد جعفری صمیمی و احمد چهرقانی
مشخصات نشر	: نور علم
مشخصات ظاهری	: ۱۸۴ ص. مصور.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۰۶۹-۳
وضعیت فهرست نویسی	: براساس اطلاعات فیبا (فهرست نویسی پیش از انتشار).
یادداشت	: کتابنامه ص ۱۷۶-۱۸۴.
یادداشت	: جعفری صمیمی ، احمد، ۱۳۳۱
یادداشت	: چهرقانی ، احمد، ۱۳۶۴
موضوع	: اقتصاد - جنبه های اخلاقی
موضوع	: اقتصاد - تاریخ
رده بندی کنگره	: ۱۲۱۱ / ۷۵ / ج ۷ / ۷۵ / HB
رده بندی دیویی	: ۳۰۰

نشر نور علم: تهران- خ انقلاب - خ ۱۲ فروردین- پلاک ۲۵۹- ط ۴- واحد ۸- ۶۶۴۰۳۶۱۰

۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹

noreelm@yahoo.com

اقتصاد اخلاقی و سیر اندیشه های اقتصادی

نویسندگان: پرفسور احمد جعفری صمیمی و احمد چهرقانی

ناشر: نور علم

شمارگان: ۵۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۱

چاپ و صحافی: الغدير

قیمت: ۸۷۰۰ تومان

پخش در تهران: کتابیران - ۱۵ - ۶۶۵۶۶۵۱۱ پایگاه اینترنتی: www.nooreelm.com

موبایل کار: در صورت عدم دسترسی به کتابهای این انتشارات، از طریق تماس با شماره زیر موبایل کار: ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ کتابها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می شود.

درباره نویسندگان

پرفسور احمد جعفری صمیمی در سال ۱۳۳۱ در مشهد به دنیا آمد. پس از اخذ دیپلم از دبیرستان یامداد مشهد،

وارد دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران شد و در سال ۱۳۵۴ با رتبه اول فارغ التحصیل شد. ایشان برای تکمیل معلومات دانشگاهی به آمریکا سفر کرد و در دانشگاه واشنگتن دی سی آمریکا به تحصیل پرداخت و در سال ۱۳۵۷ مدرک کارشناسی ارشد خود را با رتبه اول دریافت نمود و در سال ۱۳۶۲ در همان دانشگاه موفق به اخذ دکتری اقتصاد با رتبه اول شد. پرفسور پل ساموئلسن، برنده جایزه نوبل اقتصاد، یکی از داوران رساله دکتری ایشان بوده‌اند. پرفسور صمیمی در حین تحصیل به عنوان کمک استاد و سپس به عنوان عضو هیئت علمی در دانشگاه واشنگتن تدریس می‌کرد. ایشان هم اکنون عضو هیئت علمی و رئیس

دانشکده اقتصاد دانشگاه مازندران می‌باشند. پرفسور جعفری صمیمی در سال ۷۳ به عنوان استاد نمونه کل کشور و در سال ۱۳۸۵ پژوهشگر نمونه کل کشور انتخاب شدند. برخی از کتابهای پرفسور صمیمی عبارتند از: آدام اسمیت به مسکو می‌رود؛ ارزیابی نقش اصناف در طرح ضربتی اشتغال استان مازندران؛ اقتصاد بخش عمومی (۱)؛ اقتصاد ریاضی؛ اقتصاد سنجی به زبان ساده؛ جهانی شدن؛ تخصص و جایگاه اقتصاد ایران؛ ریاضیات و کاربرد آن در اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی؛ سیاستهای قیمت‌گذاری در کشورهای در حال توسعه؛ اقتصاد خرد و کلان (مجموعه مقالات)؛ مبانی اقتصاد مهندسی؛ مبانی اقتصادسنجی؛ نظریه و مسائل اقتصاد کلان؛ نظریه و مسائل پول و بانکداری؛ هزار مسئله اقتصادی با پاسخ؛ واژه‌نامه اقتصادی و برنامه‌ریزی؛ اقتصاد نانو؛ اقتصاد تجارت و الکترونیک ... دانشجویان گرامی برای مکاتبه با پرفسور جعفری صمیمی می‌توانند از طریق ایمیل با ایشان تماس حاصل نمایند: Jafarisa@umz.ac.ir

احمد چهرقانی در سال ۱۳۶۴ در چهرقان (از روستاهای استان مرکزی) بدنیا آمد. پس از اخذ دیپلم از دبیرستان قمر

بنی هاشم کمبجان، در سال ۱۳۸۳ وارد دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی شد و با معدل الف در رشته اقتصاد بازرگانی (با تخصص بیمه) فارغ التحصیل شد. وی در سال ۱۳۸۸ وارد دانشگاه مازندران شد و در رشته اقتصاد نظری به تحصیل خود ادامه داد. چهرقانی با راهنمایی پرفسور احمد جعفری صمیمی موفق به اخذ مدرک کارشناسی ارشد از دانشگاه مازندران شد. برخی از مقالاتی که توسط وی و با راهنمایی پرفسور صمیمی تألیف شده است، عبارتند از: اثر ورود به سازمان تجارت جهانی بر رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه؛ اقتصاد اخلاقی: بررسی رابطه اخلاق و اقتصاد در سیر اندیشه‌های اقتصادی و

جایگاه آن در نظام آموزشی ایران؛ آدام اسمیت اقتصاددان اخلاقگرا؛ Ethnomics & History of Economic

Thought؛ Adam Smith: an Ethical Oriented Economist. طراحی کاریکاتورهای اقتصادی از دیگر

زمینه‌های کاری اوست. چهرقانی هم اکنون با راهنمایی پرفسور صمیمی در حال انجام پژوهش‌های اقتصادی می-

باشد. دانشجویان عزیز می‌توانند از طریق ایمیل با وی در تماس باشند: Ahmadchahreghani@gmail.com

فهرست مطالب

عنوان..... صفحه

پیشگفتار..... ح

فصل اول

درآمدی بر اخلاق و اقتصاد..... ۱

۱-۱. مقدمه..... ۱

۲-۱. اخلاق و اقتصاد..... ۱

۳-۱. اخلاق..... ۶

۴-۱. اقتصاد..... ۹

۱-۴-۱. مکتب اقتصادی..... ۱۱

۲-۴-۱. اقتصاد اثباتی و اقتصاد هنجاری..... ۱۱

۳-۴-۱. اقتصاد اخلاقی..... ۱۲

فصل دوم

مروری بر رابطه اقتصاد و اخلاق در سیر اندیشه‌های اقتصادی..... ۱۳

۱-۲. مقدمه..... ۱۳

۲-۲. سیر تاریخی رابطه اخلاق و اقتصاد..... ۱۴

۳-۲. تقسیم‌بندی سیر تاریخی رابطه اخلاق و اقتصاد ۴۷

فصل سوم

آدام اسمیت، اقتصاددان اخلاقگرا ۵۱

۱-۳. مقدمه ۵۱

۲-۳. آدام اسمیت و مفسران ۵۱

۳-۳. زندگانی آدام اسمیت ۵۶

۴-۳. افراد تأثیرگذار بر عقاید و طرز تفکر اسمیت ۶۰

۱-۴-۳. فرانسیس هوجسون ۶۰

۲-۴-۳. برنارد ماندویل ۶۲

۳-۴-۳. دیوید هیوم ۶۴

۵-۳. آثار آدام اسمیت ۶۸

۱-۵-۳. نظریه احساسات اخلاقی ۶۸

۲-۵-۳. ثروت ملل ۷۴

۱-۲-۵-۳. مسائل اخلاقی مربوط به توزیع و مبادله در اقتصاد داخلی ۷۷

۲-۲-۵-۳. مسائل اخلاقی مربوط به تجارت بین‌الملل ۸۰

۳-۲-۵-۳. مسائل اخلاقی مربوط به رشد و توسعه اقتصادی ۸۳

فصل چهارم

۸۹.....	مکاتب اقتصادی و اخلاق
۸۹.....	۱-۴. مقدمه
۸۹.....	۲-۴. مکتب اسکولاستیک
۹۰.....	۱-۲-۴. اسکولاستیکها و اخلاق
۹۳.....	۳-۴. مکتب کلاسیک
۹۴.....	۱-۳-۴. کلاسیکها و اخلاق
۹۸.....	۴-۴. مکتب جنو کلاسیک
۹۹.....	۱-۴-۴. اصول اساسی جنونومی یا اقتصاد جنو کلاسیک
۱۰۱.....	۲-۴-۴. جنو کلاسیکها و اخلاق
۱۰۵.....	۵-۴. مکتب نئو کلاسیک
۱۰۶.....	۱-۵-۴. نئو کلاسیکها و اخلاق
۱۰۹.....	۶-۴. مکتب تاریخی
۱۱۱.....	۱-۶-۴. اقتصاددانان تاریخی و اخلاق
۱۱۲.....	۷-۴. مکتب نهاد گرایی
۱۱۳.....	۱-۷-۴. نهاد گرایان و اخلاق
۱۲۰.....	۸-۴. اقتصاد بنیادی

فصل پنجم

جایگاه اقتصاد اخلاقی در سیر اندیشه های اقتصادی.....	۱۲۵
۱-۵. مقدمه	۱۲۵
۲-۵. اقتصاد اخلاقی با اتونومیکس	۱۲۵
۱-۲-۵. اصول اساسی اقتصاد اخلاقی	۱۳۱
۳-۵. جایگاه اقتصاد اخلاقی با اتونومیکس در سیر اندیشه های اقتصادی	۱۳۸
۱-۳-۵. مکاتب موضوعی اقتصاد	۱۵۲

فصل ششم

علل اهمیت یافتن اقتصاد اخلاقی	۱۵۷
۱-۶. مقدمه	۱۵۷
۲-۶. علل اهمیت یافتن اقتصاد اخلاقی	۱۵۷
۱-۲-۶. ناکامی رویکرد مهندسی به اقتصاد در حل مشکلات اقتصادی کشورها	۱۵۹
۱-۱-۲-۶. بحران محیط زیست	۱۶۱
۲-۱-۲-۶. نارسایی نظریه های رشد اقتصادی	۱۶۳
۲-۲-۶. کامیابی رویکرد اخلاقی به اقتصاد در پیشرفت اقتصادی	۱۶۵
۳-۲-۶. ژرف نگری در مسائل اقتصادی و توجه به روششناسی علم اقتصاد	۱۶۸

فهرست منابع ۱۷۳

الف) منابع فارسی ۱۷۳

ب) منابع لاتین ۱۷۵

www.ketab.ir

پیشگفتار

در نظریه های اقتصادی معمول و رایج، اقتصاد به عنوان علمی بی ارتباط با ارزش های اخلاقی نشان داده شده است. در نظریه رفتار مصرف کننده و حداکثر کردن مطلوبیت، نظریه تولیدکننده و حداکثر کردن سود، رفتار انحصارگر، تبعیض قیمت، روش های قیمت گذاری و... اثری از مبانی اخلاقی به چشم نمی خورد. بر اساس پیش زمینه های ذهنی درباره علم اقتصاد که در اذهان وجود دارد، نگاه افراد به مقوله ارتباط اخلاق و اقتصاد متفاوت است؛ به نظر می رسد که در مشرق زمین، به دلیل آشنایی کم و بیش مردم با مذهب و مبانی اخلاقی توصیه شده از طرف آن در زمینه های گوناگون به ویژه در زمینه اقتصادی، سخن گفتن از ارتباط اقتصاد و اخلاق کار تازه ای نباشد. از طرفی به عمیده دسته ای دیگر (به طور عمده در غرب) پیوند دادن مفاهیم اقتصادی مثل سود و مطلوبیت، و مفاهیم اخلاقی همچون بخشش و گذشت، امری غیر ممکن به نظر می رسد. با این اوصاف سخن گفتن از اقتصاد و اخلاق بسیار دشوار است. با این وجود از نیمه دوم قرن بیستم و بویژه دهه های یازدهی آن گرایش اقتصاددانان به اخلاق به طور چشمگیری افزایش یافته است. نمونه بارز آن انتشار کتاب اخلاق و اقتصاد آمارتیا سن اقتصاددان هندی و تنها اقتصاددان آسیایی برنده جایزه نوبل اقتصاد است که از استقبال خوبی در میان اندیشمندان اقتصادی دنیا برخوردار شده است. به دنبال توجه روزافزون اقتصاددانان به بحث اخلاق، اصطلاحی با عنوان «اقتصاد اخلاقی» در ادبیات اقتصادی رواج یافته است. این اصطلاح به رویکردی از اقتصاد نظر دارد که در آن مسائل اخلاقی نیز مورد توجه قرار می گیرد.

کتاب حاضر گامی آغازین برای تشریح اقتصاد اخلاقی و جایگاه آن در سیر اندیشه های اقتصادی می باشد. نویسندگان در این کتاب تلاش نموده اند تا به تشریح مفاهیم اخلاق، اقتصاد، جایگاه اخلاق در مکاتب مختلف، اقتصاد اخلاقی و علل اهمیت یافتن دوباره اخلاق در اقتصاد بپردازند. این کتاب در ۶ فصل تدوین یافته که خلاصه ای از مباحث آن به شرح ذیل می باشد: در فصل اول با عنوان «درآمدی بر اخلاق و اقتصاد» به ارائه مفاهیم اخلاق و اقتصاد و گرایش

اقتصاددانان به لحاظ نمودن اخلاق در اقتصاد پرداخته شده است. فصل دوم با عنوان «مروری بر رابطه اخلاق و اقتصاد در سیر اندیشه‌های اقتصادی» در برگیرنده عقاید اندیشمندان اقتصادی، از ارسطو تا آمارتیا سن، درباره پیوند اخلاق و اقتصاد است. نگارندگان در پایان این فصل به تقسیم‌بندی دوره تاریخی مورد بررسی به چهار دوره زمانی اقدام نموده‌اند. فصل سوم با عنوان «آدام اسمیت، اقتصاددان اخلاق‌گرا» به بررسی عقاید اخلاقی پدر علم اقتصاد اختصاص دارد. در فصل چهارم با عنوان «مکاتب اقتصادی و اخلاق» به بررسی اهمیت اخلاق در شش مکتب اقتصادی شامل: مکاتب اسکولاستیک، کلاسیک، جنوکلاسیک، نئوکلاسیک، مکتب تاریخی، نهادگرایی و اقتصاد بنیادی، پرداخته شده است. در فصل پنجم با عنوان «جایگاه اقتصاد اخلاقی در سیر اندیشه‌های اقتصادی» به تشریح اقتصاد اخلاقی، اصول اساسی آن و جایگاه آن در تاریخ عقاید اقتصادی پرداخته شده است. در فصل پایانی کتاب نیز با عنوان «علل اهمیت یافتن اقتصاد اخلاقی»، به ریشه‌یابی علل توجه روزافزون اقتصاددانان به اخلاق و اقتصاد اخلاقی اقدام شده است.

با توجه به اینکه کتاب حاضر حاوی مطالبی ارزنده و بسیار مفید در زمینه تاریخ عقاید اقتصادی می‌باشد، می‌تواند به عنوان منبع درسی رشته اقتصاد و بویژه رشته جدید اقتصاد اخلاقی در کلاس‌های سیر اندیشه‌های اقتصادی، روش‌شناسی علم اقتصاد و مبانی فقهی اقتصاد اسلامی، بویژه در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری و همچنین در رشته حقوق اقتصادی مورد استفاده اساتید و دانشجویان محترم قرار گیرد.

امیدواریم این کتاب، دریچه‌ای هر چند کوچک به دنیای اقتصاد اخلاقی باز نموده و بتواند مشوق حرکت‌ها و گام‌های بعدی برای اساتید و دانشجویان اقتصاد، به منظور انجام تحقیقات بیشتر در زمینه سیر اندیشه‌های اقتصادی و روش‌شناسی علم اقتصاد، بویژه اقتصاد اخلاقی باشد. با وجود برخی امتیازات کتاب حاضر از لحاظ جدید بودن موضوع آن، و ارائه مطالبی جدید در زمینه تاریخ عقاید اقتصادی مانند مطالبی درباره مکتب جنوکلاسیک و اقتصاد بنیادی، نگارندگان اعتراف می‌نمایند که این اثر خالی از نقص و اشکال نخواهد بود؛ از این‌رو از تمامی اساتید و دانشجویان عزیز دعوت می‌شود تا نگارندگان را از انتقادات و پیشنهادات ارزنده خود

به منظور بهبود هر چه بهتر کتاب، بهره‌مند و خوشنود نمایند. لازم به ذکر است که بخش عمده اثر حاضر مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اقتصادی نگارنده دوم است که با انجام مطالعات عمیق و گسترده وی در زمینه رابطه اخلاق و اقتصاد و اقتصاد اخلاقی، و با راهنمایی نگارنده اول نوشته شده و در بهمن ماه ۱۳۹۰ در دانشکده علوم اقتصادی دانشگاه مازندران با نمره عالی به تأیید اساتید حاضر در جلسه رسیده است. پس از آن در مدت چند ماه با نقطه نظرات ارائه شده و اضافه نمودن مقالات نگاشته شده توسط نگارندگان و انجام تعدیلات لازم توسط آنان به صورت کتاب درآمده است.

در پایان آفریدگار دانا را به خاطر توفیق در تألیف این کتاب شاکریم.

دکتر احمد جعفری صمیمی (استاد گروه اقتصاد دانشگاه مازندران)

احمد چهرقانی (کارشناس ارشد اقتصاد دانشگاه مازندران)

بابلسر - خرداد ۱۳۹۱